

УДК 338.45:631.15(477)

JEL Q17, L11, L13, Q18

DOI 10.32782/2617-5940.1.2025.12

Галина Филюк

доктор економічних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса ШевченкаORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8671-5709>E-mail: halynafylyuk@knu.ua

ЕКСПОРТ УКРАЇНСЬКОГО ЗЕРНА В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ: ДИНАМІКА, КОНЦЕНТРАЦІЯ, ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ

Анотація. Стаття присвячена питанням аналізу динаміки експортного потенціалу українського зерна в умовах збройної агресії РФ проти України та факторів впливу. **Метою статті** є аналіз експорту українських зернових в умовах глобальних викликів, рівня концентрації ринку та розробці пропозицій щодо збереження конкурентних позицій українських експортерів в глобальному середовищі. **Методи дослідження.** Для цілісного досягнення поставленої мети були використані такі методи дослідження: аналізу і синтезу, систематизації та узагальнення, порівняльного аналізу, індексний, табличний, графічний, контент-аналізу. **Результати дослідження.** Доведено, що, незважаючи на ряд викликів глобального характеру, Україна залишається одним із провідних світових експортерів зернових культур, відіграючи ключову роль у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки. Виявлені ключові імпортери українського зерна за останні роки та представлений рейтинг країн за показниками імпорту українського зерна. Особливу увагу приділено ідентифікації структури ринку, динаміці концентрації основних зернотрейдерів у період воєнних викликів, надана їх коротка характеристика. Доведено, що український зерновий комплекс інтегрований в глобальні ланцюги постачання. Аргументовано, що ринок експорту українського зерна є низькоконцентрованим. **Цінність дослідження.** Доведена необхідність контролю рівня концентрації на експортному ринку зернових в контексті поступового нарощування окремих експортерів своїх часток за останні три роки. Здійснений SWOT-аналіз експортерів українського зерна на глобальному ринку в умовах нових викликів. Обґрунтована доцільність реалізації експортерами українського зерна на глобальному ринку стратегії розширення через освоєння нових ринків, у т.ч. за допомогою міжнародної гуманітарної програми «Grain from Ukraine». Зроблено висновок, що для ефективного функціонування українського зернового комплексу в умовах повномасштабної війни та нарощування його експортного потенціалу необхідним є удосконалення бізнес-процесів у ланцюгу «виробництво – перероблення – зберігання – експорт».

Ключові слова: агробізнес, глобальні ланцюги постачання, експорт зерна, конкуренція, концентрація ринку, ринок зерна, продовольча безпека.

Halyna Fylyuk

Doctor of Economics, Professor,

Taras Shevchenko National University of Kyiv
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8671-5709>E-mail: halynafylyuk@knu.ua

EXPORT OF UKRAINIAN GRAIN UNDER ARMED AGGRESSION BY THE RUSSIAN FEDERATION: DYNAMICS, MARKET CONCENTRATION, AND GLOBAL CHALLENGES

Abstract. The article focuses on analyzing the dynamics of the export potential of Ukrainian grain under the conditions of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, as well as the influencing factors. **Purpose.** The purpose of the article is to assess the export of Ukrainian grain amid global challenges, examine the level of market concentration, and develop proposals for maintaining the competitive positions of Ukrainian exporters in the global environment. **Research methods.** To comprehensively achieve this goal, the following research methods were used: analysis and synthesis, systematization and generalization, comparative analysis, index method, tabular and graphical methods, and content analysis. **Finding.** It has been proven that despite a range of global challenges, Ukraine remains one of the world's leading grain exporters and plays a crucial role in ensuring global food security. Key importers of Ukrainian grain over recent years have been identified, and a ranking of countries by their import volumes of Ukrainian grain is presented. Special attention is given to identifying the market structure, analyzing the dynamics of concentration among major grain traders during wartime challenges, and providing a brief overview of these actors. It is confirmed that the Ukrainian grain sector is integrated into global supply chains. The article argues that the Ukrainian grain export market is characterized by low concentration. **Value.** The need to monitor concentration levels in the grain export market is substantiated, especially in light of certain exporters gradually increasing their market shares over the past three years. A SWOT analysis of Ukrainian grain exporters on the global market under new challenges has been conducted. The feasibility of implementing a market expansion strategy by Ukrainian exporters—particularly through the development of new markets, including via the international humanitarian initiative “Grain from Ukraine”—is substantiated. The study concludes that for the effective functioning of Ukraine's grain sector under conditions of full-scale war and for enhancing its export potential, it is necessary to improve business processes across the entire chain: production-processing-storage-export.

Keywords: agribusiness, global supply chains, grain export, competition, market concentration, grain market, food security.

Вступ. У сучасних умовах повномасштабної збройної агресії РФ проти України та зростаючого дефіциту продовольства у світі нарощування експорту українського зерна набуває стратегічного значення не лише для національної економіки, а й для забезпечення глобальної продовольчої безпеки. Україна традиційно є одним із ключових постачальників зерна на міжнародний ринок. Тим часом, війна спричинила суттєві зміни у внутрішній та експортній логістиці, а також в конкурентному середовищі, поставивши перед українськими експортерами нові виклики. Порушення глобальних ланцюгів постачання, блокування портів і перешкоди транспортуванню українського зерна створюють додаткові бар'єри для доступу до традиційних і нових ринків. Особливої ваги набуває питання визначення рівня концентрації експортерів українського зерна та їх ролі у підтриманні сталого експорту в умовах нестабільності.

Літературний огляд. Ринок зерна в Україні перебуває в центрі уваги багатьох вітчизняних дослідників. Так, Жибак М. та Христенко Г. [1] розглянули сучасний стан ринку зерна в Україні, обґрунтували визначальну роль розвитку зернового ринку в забезпеченні національної та глобальної продовольчої безпеки, зростання рівня добробуту населення та експортних можливостей Української держави. Бондар О. [2] досліджували розвиток ринку зерна в Україні в умовах військової агресії РФ, цінової волатильності внутрішнього та зовнішнього ринків. Хорошун О. [3] проаналізував динаміку та тренди розвитку глобального ринку зернових. Волощук Ю та Шедловська О. охарактеризували роль та значення стратегічного розвитку зернового ринку, визначили його проблемні виклики та напрями, та означили шляхи стратегічного розвитку зернових ринків [4]. Савчук І. здійснив аналіз виробництва та експорту українського зерна в контексті повномасштабного вторгнення Росії та зміни експорту зерна як чинника розміщення виробництва зерна [5]. Також автором цієї статті проаналізовано ряд факторів, що визначають пропозицію зернових в Україні в умовах воєнного часу, та підкреслено важливість подальшого моніторингу змін у аграрній сфері та необхідність розробки стратегій подолання викликів, що постають перед Україною як одним із провідних гравців на світовому ринку зерна та гарантом продовольчої безпеки [6]. Наша стаття є логічним продовженням наукових розвідок, у якій аналізуються динаміка змін експорту українських зернових на глобальний ринок в умовах збройної агресії РФ проти України, концентрація та конкурентна поведінка зернотрейдерів на глобальному ринку.

Методологія. Для вирішення поставлених у роботі завдань на науковому рівні були використані такі методи дослідження: аналізу і синтезу, систематизації та узагальнення (для визначення динаміки експорту українських зернових впродовж 10 років, для виявлення змін у географії експорту українського зерна в контексті останніх політичних викликів), порівняльного аналізу (для визначення рейтингу країн за показниками імпорту українського зерна), індексний (для розрахунку індексів концентрації та Херфандалю-Хіршмана), графічний, табличний тощо.

Метою статті є аналіз експорту українських зернових в умовах глобальних викликів, рівня концентрації

ринку та розробка пропозицій щодо збереження конкурентних позицій українських експортерів у глобальному середовищі.

Основна частина. Зерновий комплекс є важливою складовою української економіки, що зумовлено таким:

- він формує понад 25 % сукупного виробництва сільськогосподарської продукції [1, с. 24];

- займає істотну частку в структурі українського експорту: оскільки внутрішнє споживання зерна складає 25 % від обсягів його виробництва, відповідно, експортується близько $\frac{3}{4}$ від сукупних обсягів виробництва;

- забезпечує значні валютні надходження в Україну;

- зерно є сировиною для хлібобулочної, борошно-круп'яної, спиртової, кондитерської, комбікормової промисловості, виробництва біостанолу тощо.

Зерно та продукти його переробки є основою забезпечення продовольчої безпеки в Україні та світі. «Воно є основним продуктом харчування майже в кожній культурі світу, який, до того ж, можна вживати свіжим або зберігати протягом року» [3, с. 157]. Населення планети споживає майже 50% від світового обсягу вирощеного зерна.

Наразі Україна залишається одним із провідних світових експортерів зернових культур, відіграючи ключову роль у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки. До повномасштабної війни за обсягами експорту наша країна входила до першої п'ятірки найбільших експортерів зернових у світі. Динаміку експорту зернових з України демонструє рис. 1.

Починаючи з 2010 року Україна поступово нарощувала експортні поставки зерна на глобальний ринок. Найбільші обсяги експорту зерна в доларовому еквіваленті були здійснені в довоєнному 2021 році через сприятливу ринкову кон'юнктуру, зокрема, через зростання цін на глобальному ринку. Прикметно, що різке скорочення експорту маємо у 2022-2023 рр., що стало наслідком окупації ворогом частини українських земель на півдні та сході країни, засіяних озиминою, замінування полів та ведення бойових дій у прифронтових регіонах, незаконного захоплення ворогом та вивезення зерна зі складів та елеваторів тощо. Загалом 25 % сільськогосподарських домогосподарств в Україні зупинили або зменшили обсяги виробництва продукції через війну, у прифронтових областях – 38 % [8].

У 2024 р. знову спостерігаємо позитивну динаміку в експорті зернових: Україна експортувала їх на суму 9418,26 млн дол США, що на 13,4 % перевищує аналогічний показник 2023 року [7] і є найвищим значенням від початку повномасштабного вторгнення [9]. Особливо позитивним є те, що зростання валютні надходження в Україну від експорту зернових забезпечені тільки за рахунок збільшення фізичних обсягів експорту, а й за рахунок сприятливої ринкової кон'юнктури на світовому ринку (див. рис. 2).

Як відомо, Україна постачає зернові культури до країн Європейського Союзу, Близького Сходу, Північної Африки та Азії. Ключовими імпортерами українського зерна у 2024 році були:

- Китай – найбільший покупець української кукурудзи та пшениці, попит на які зумовлений масштабною програмою розвитку тваринництва та потребою у кормах;

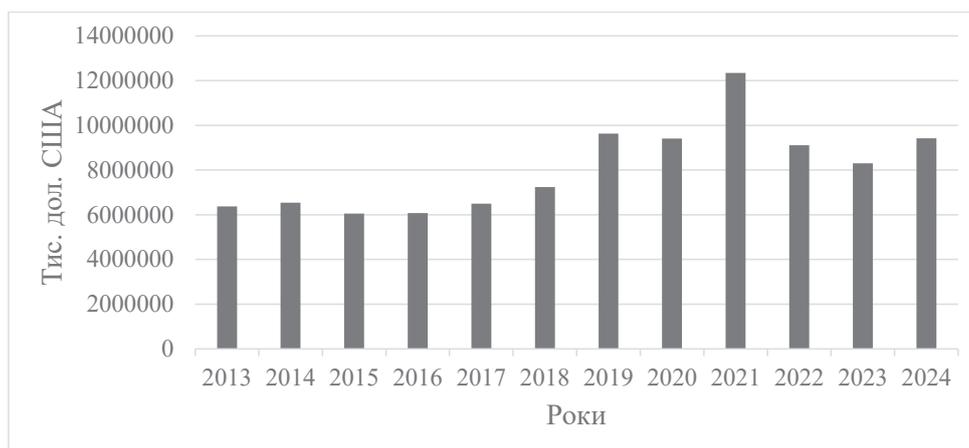

Рис. 1. Експорт зерна з України, тис. дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [7]

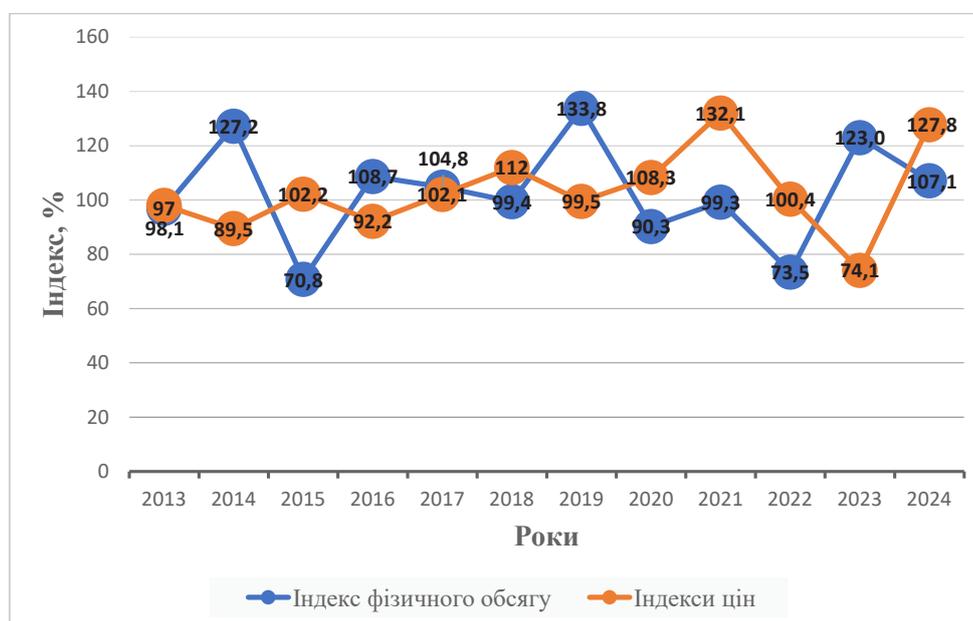

Рис. 2. Індекси фізичного обсягу, середніх цін у зовнішній торгівлі України зерновими та зернобобовими у 2013–2024 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [10]

– Європейський Союз залишається важливим імпортером українського зерна, особливо Польща, Німеччина та Іспанія. Особливо високим є попит на українську пшеницю в Іспанії [11];

– Єгипет та Туреччина – традиційні покупці української пшениці. Незважаючи на складнощі з логістикою, ці країни активно закуповують зерно через Чорноморський регіон;

– Індія та Пакистан – через зростання чисельності населення та потребу в його стабільному продовольчому забезпеченні зріс імпорту українського зерна в цих країнах.

За даними аналітиків і експертів галузі, за результатами 2024 року 73% сумарного експорту зернових в натуральному еквіваленті Україна отримала від таких 10 основних імпортерів (див. табл. 1).

Важливу роль у розвитку експортного потенціалу України, диверсифікації експортних поставок зернових

Таблиця 1
Рейтинг країн за показниками імпорту українського зерна

№ п/п	Країна	Частка в загальному обсязі експорту зернових, %
1	Іспанія	22
2	Єгипет	10
3	Китай	9
4	Туреччина	8
5	Італія	7
6	Нідерланди	5
7	Індонезія	5
8	Туніс	3
9	В'єтнам	3
10	Ізраїль	3

Джерело: складено автором на основі [12]

в умовах сучасних глобальних викликів відіграють компанії – експортери зерна (зернотрейдери). Їх рівень конкурентоспроможності та особливості конкурентної взаємодії на зовнішніх ринках не тільки визначають обсяги експорту, географію поставок, цінову політику, але й репутацію України як експортера. У цьому контексті дуже важливо стежити за динамікою рівня концентрації експортного ринку зерна та забезпечити баланс конкурентних сил суб'єктів пропозиції зернових на ньому.

А. Ігнатюк описує ринкову концентрацію як атрибут структури ринку, що відображає відносний розмір та кількість компаній, які постачають продукцію на ринок [13, с. 87]. Отже, значення показника ринкової концентрації є непрямим свідченням стану конкуренції на ринку. За умов високого рівня ринкової концентрації зернотрейдери з високими ринковими частками можуть зловживати своєю владою, диктуючи ціни на закупівлю зерна в агровиробників в регіонах України, логістичні умови, доступ до портів, укладання контрактів тощо. Тим часом, через низьку концентрацію українські зернотрейдери можуть мати слабкі ринкові позиції, що, відповідно, зменшує ефективність і доступ дрібних фермерів до ринку.

На рис. 3 нами представлені десять найбільших українських зернотрейдерів у 2023 і в 2024 роках.

Для оцінки рівня концентрації експортного ринку зерна, скористаємося відомими індексами концентрації, які використовуються конкурентними та антимонопольними відомствами світу, – індексом концентрації (формула 1) та індексом Херфіндаля-Хіршмана (формула 2).

Нагадаємо, що Індекс концентрації (CR) вимірюється як сума ринкових часток (k_i) для m найбільших

компаній із загальної кількості n компаній, які функціонують на одному товарному ринку:

$$CR = \sum_{i=1}^m k_i; \sum_{i=1}^n k_i = 100\% . \quad (1)$$

Значення індексу CR знаходиться в межах від 0 (ринок досконалоконкурентний) до 1 (ринок чистої монополії).

$$CR_{10} = 8+7+5+5+5+4+3+3+2+1=43 \quad (2023 \text{ р.})$$

$$CR_{10} = 10+7+6+5+4+4+3+3+2+1=45 \quad (2024 \text{ р.})$$

Розрахунок індексу концентрації 10 найбільших експортерів зерна з України в 2023 і в 2024 роках є відносно низьким, хоча й зріс у 2024 році на 2 %, це зростання є незначним.

Більш чутливо реагує на перерозподіл часток між фірмами на ринку індекс Херфіндаля-Хіршмана (I_{HH}). Індекс Херфіндаля-Хіршмана (I_{HH}) визначається як сума квадратів часток (Y_i^2) усіх фірм, що функціонують на певному товарному ринку (n – кількість фірм):

$$I_{HH} = \sum_{i=1}^n Y_i^2, i = 1, 2, \dots, n. \quad (2)$$

Індекс Херфіндаля-Хіршмана приймає значення від 0 (що відповідає досконало конкурентному ринку) до 1 (коли на ринку діє тільки одне підприємство, яке виробляє 100% галузевого випуску). Якщо розраховувати ринкові частки у відсотках, то ІНН може приймати значення від 0 до 10 000.

Підставивши відповідні значення у формулу (2) маємо, що Індекс Херфіндаля-Хіршмана у 2023 та

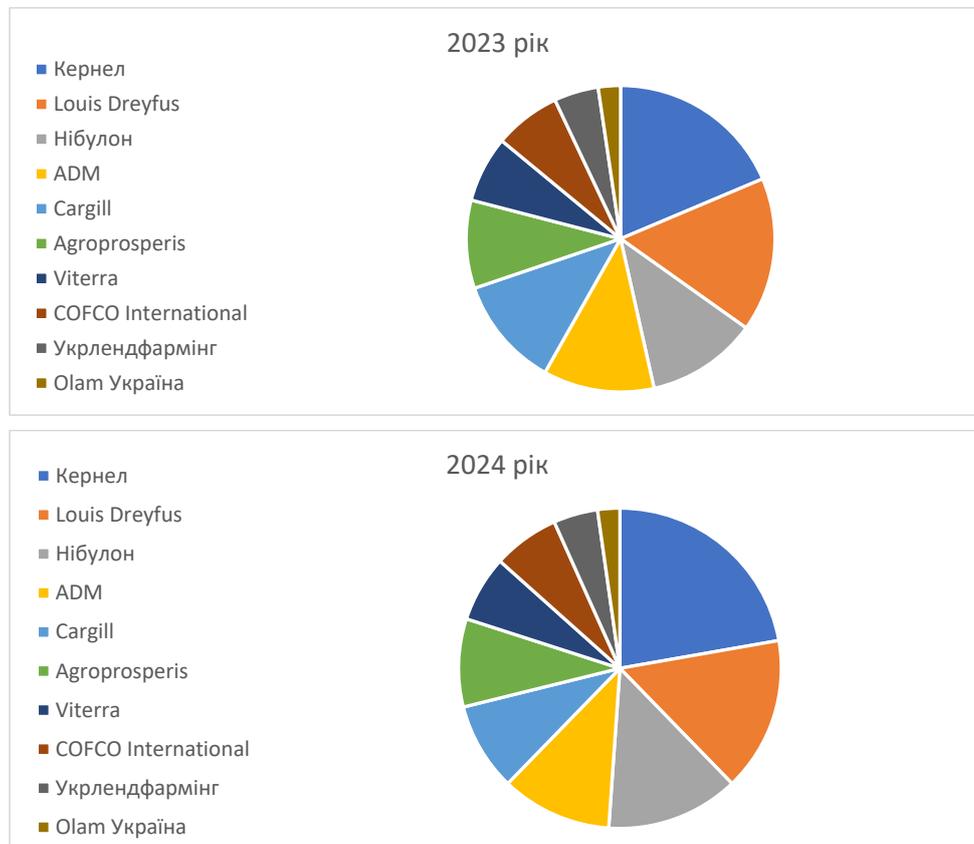

Рис. 3. Найбільші українські експортери зерна у 2023 та в 2024 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі [14; 15]

2024 роках становив відповідно 227 і 265 пп. Оскільки ці значення перебувають у діапазоні [0; 1000], це є також свідченням низької концентрації ринку експорту зерна (всупереч поширеним уявленням про монополні тенденції на цьому ринку). Згідно зі ст. 12 Законом України «Про захист економічної конкуренції», монополним (домінуючим) вважається становище кожного з кількох суб'єктів господарювання, якщо сукупна частка не більше ніж трьох суб'єктів господарювання, яким на одному ринку належать найбільші частки на ринку, перевищує 50 відсотків [16].

Тож можемо констатувати, що в умовах війни в Україні частки найбільших експортерів українського зерна істотно не змінилися. Водночас, варто спостерігати за тенденціями на експортному ринку зернових, оскільки за останні три роки наростили свої частки на цьому ринку українські зернотрейдери – компанії «Кернел» і «Нібулон». Перша зміцнила свої позиції, збільшивши частку експорту з 7 % у 2022 р. до 10 % – у 2024 р. і ставши таким чином найбільшим експортером українського зерна на глобальному ринку. Частка «Нібулон» зросла за аналогічний період з 4 % до 6 %. Таке зростання може пояснюватися тим, що компанія активно використовує власний портовий термінал на Дунаї, навіть на тлі можливості експорту через порти Чорного моря.

Зберегла частку ринку на рівні 7% компанія “Louis Dreyfus Company” (міжнародний трейдер). Водночас, за аналогічний період зменшилася частка міжнародної корпорації “Cargill” (з 6% до 4%). Збереження подібних тенденцій у майбутньому може поступово посилювати концентрацію на цьому ринку і, відповідно, зменшувати конкуренцію на ньому.

Перелік найбільших експортерів зерна з України свідчить про те, що український зерновий комплекс інтегрований в глобальні ланцюги постачання, а вітчизняні господарюючі суб'єкти співпрацюють або конкурують з міжнародними корпораціями. Серед наведених компаній є лише три українські компанії («Кернел», «Нібулон», Укрлендфармінг»), інші – це або філії іноземних компаній, або спільні підприємства.

Постачальниками зернових на глобальний ринок є також інші великі українські виробники і зернотрейдери – «МХП» і «Astarta-Kyiv». Наприклад, «МХП» експортує свою продукцію у понад 70 країн світу. Однак, пріоритетними продуктами експорту є м'ясо птиці (експортується до країн Близького Сходу, ЄС та Африки) та рослинні олії. Із зернових компанія також експортує переважно кукурудзу та пшеницю [16]. Агропромисловий холдинг “Astarta-Kyiv” у 2023–2024 маркетинговому році (МР) експортував 1,26 млн т. агропродукції до 46 країн світу (країни Близького Сходу, ЄС та Африки), зокрема 512 тис т кукурудзи та 375 тис. т пшениці [17]. У 2021 р. компанія займала восьме місце серед українських експортерів кукурудзи. Проте, у відкритих джерелах немає точної інформації про їх частку в сукупному обсязі експорту зерна на зовнішньому ринку. Однак, так як ці компанії не входять до наведеного списку, це може бути свідченням того, що їх частка є меншою за 1 %. Водночас, є всі підстави для їх визнання важливими «гравцями» в аграрному експорті України, зокрема в сегментах кукурудзи, пшениці, продуктів переробки сої.

Слід відмітити, що виробники та експортери українського зерна функціонують в умовах постійної конкуренції на глобальному ринку, яка в умовах останніх

викликів і загроз набула агресивного характеру. Не зважаючи на це, та ряд інших викликів, проаналізованих нами раніше, агросектор демонструє стійкість, адаптується до нових умов та нарощуючи експортний потенціал [6]. Однак, за погіршення умов експорту українського зерна, що може супроводжуватися втратою прибутків, міжнародні компанії можуть вийти з цього ринку і переорієнтуватися на інші, привабливіші сегменти. Наслідком для України стане ще більша втрата конкурентних позицій. Для відвоювання та нарощування ринкових позицій (після їх часткової втрати з часу військового вторгнення РФ та блокади морських портів) на глобальному ринку доцільно проаналізувати переваги (сильні сторони та можливості) експортерів українського зерна, виявити ризики та різні фактори впливу. З цією метою використаємо один з найпоширеніших для цих цілей інструментів – SWOT-аналіз, який допомагає визначити внутрішні та зовнішні фактори, що можуть впливати на досягнення цілей (див. табл. 2).

У процесі проведення SWOT-аналізу з'ясовано таку негативну тенденцію 2025 р. як скорочення імпорту або повна відмова від нього внаслідок політичної заангажованості окремих країн. Так, у березні 2025 р. на тлі геополітичної напруги спостерігаються глибокі зміни в торговельній політиці Китаю та його переорієнтації на нові ринки, що призвело до скорочення імпорту ним зернових культур з України, країн Євросоюзу, Австралії, Північної та Південної Америки. У березні 2025 р. Китай різко (у 2,4 тис. разів!!!) скоротив імпорт зернових культур з України, порівняно з аналогічним періодом 2024 року (з \$141,3 млн у до \$60 тис.) [18], що може негативно вплинути на результати 2025 році.

Тому важливо активніше реалізувати стратегію розширення, у т.ч. через за допомогою міжнародної гуманітарної програми “Grain from Ukraine”, яка стартувала в Україні в листопаді 2022 р. в партнерстві зі Всесвітньою продовольчою програмою ООН (WFP). Нагадаємо, що метою “Grain from Ukraine” є постачання українського продовольства до найбільш уразливих країн Африки, Азії та Близького Сходу за фінансової підтримки донорських держав і в координації з WFP. Попри назву, програма охоплює не лише зернові культури, а й інші продукти харчування, зокрема рослинну олію та борошно. Спочатку продовольчу допомогу в межах ініціативи отримали 15 країн (Джибуті, Демократична Республіка Конго, Ефіопія, Кенія, Малаві, Мавританія, Мозамбик, Нігерія, Палестина, Сомалі, Судан, Сирія, Танзанія, Ємен та Замбія), а цьогоріч перелік розширився до 29 країн. Загальна сума фінансування цьогорічних поставок склала 331 млн дол. США. Цьогоріч стартував третій раунд, який зібрав 35,5 млн дол. США підтверженого фінансування від 29 країн-донорів. Наступний етап поставок з обсягом фінансування 18,8 млн дол. США (донори – Канада, Швеція, Португалія та Іспанія) буде спрямований до Бангладешу, Чаду, Мозамбіку, Пакистану та Сирії [20].

З проведеного SWOT-аналізу можемо зробити також висновок, маючи такі унікальні характеристики та переваги, українські експортери в колаборації з українськими фондами підтримки і сприяння експорту (н-д, Українська зернова асоціація, Українська аграрна конфедерація, тощо), державою в особі Мінагрополітики та продовольства та міжнародними гуманітарними організаціями (ФАО, WFP) можуть повною мірою скориста-

Таблиця 2

SWOT-аналіз експортерів українського зерна на глобальному ринку в умовах нових викликів

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Розвинена інфраструктура: власні порти, елеватори, логістика. Сформована за роки війни гнучкість у зміні логістичних маршрутів в умовах війни. Досвід роботи в кризових умовах, «загартована» адаптивність до нових викликів.	Залежність від політичної та військової ситуації в Україні. Зростання прямих (витрат на оплату праці, логістичних) та непрямих витрат в умовах війни. Загострення конкуренції на внутрішньому та глобальному ринках. Вразливість агроактивів, які перебувають у зонах ризику. Ризики для судноплавства в Чорному морі. Погіршення умов страхування перевезень зернових. Необхідність ліцензування експорту зернових до деяких країн ЄС (Болгарії, Румунії, Словаччини, Угорщини та Польщі).
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Відкриття нових експортних каналів (розширення Дунайських портів, сухопутні маршрути). Інвестиції в альтернативні логістичні канали через західні кордони України. Зростання попиту на зерно і зернобобові через глобальні виклики продовольчої безпеки. Відкриття нових ринків для збуту зернових в Африці та Азії і зменшення залежності від традиційних партнерів. Продовження підтримки ООН українського експорту зерна через гуманітарні програми. Ймовірність зростання цін на зерно на глобальному ринку. Загострення торговельних і політичних відносин між країнами може спонукати їх до посилення власної продовольчої безпеки, а отже і нарощування запасів продовольства, яке підтримуватиме ціни на агропродукцію.	Ймовірність нових руйнувань портової інфраструктури в Україні. Загострення воєнних дій в регіонах ключових портів. Санкційні чи митні обмеження на міжнародних ринках на українське зерно. Залежність від глобальних тенденцій, поява нових геополітичних ризиків через зміни у світовій торгівлі. Зміни клімату, що впливає на урожайність і, відповідно, пропозицію. Волатильність цін на зерно, спровокована зміною зовнішньополітичної політики США. Скорочення закупівель українського зерна або повна відмова від них внаслідок політичної заангажованості окремих країн. Значна чутливість попиту на зернові до змін бізнес-циклів.

Джерело: сформовано автором

тися наявними можливостями, «обійти» або подолати загрози і посилити свої позиції на глобальному ринку зерна. Адже йдеться не тільки про переваги України, а, передусім, про глобальну продовольчу безпеку.

Відповідно, щоб забезпечити стабільне зростання та розвиток бізнесу, зерновим компаніям потрібно вчасно реагувати на зміни ринку та впроваджувати нові підходи в системі виробництва, управління та маркетингу. Важливим завданням ефективного функціонування зернового комплексу в умовах повномасштабної війни та нарощування його експортного потенціалу є забезпечення ефективності ланцюга «виробництво – перероблення – зберігання – експорт».

Висновки. Україна залишається одним із головних гарантів продовольчої безпеки на глобальному ринку попри виклики, спричинені повномасштабним вторгненням РФ. Зерновий комплекс України інтегрований в глобальні ланцюги постачання, а його основними суб'єктами є як власне українські компанії, так і міжнародні. Це дозволяє ефективно експортувати продукцію навіть у складних умовах воєнного стану.

Перспективи подальших досліджень у цій сфері пов'язані з аналізом сучасного стану конкурентоспроможності українських зернотрейдерів на внутрішньому і глобальному ринках та пропозиціям щодо удосконалення їх бізнес-моделей.

Список використаних джерел:

- Жибак М., Христенко Г. Ринок зерна в Україні: цінова ситуація та проблеми розвитку в умовах війни. *Агросвіт : науково-практичний журнал*. 2024. №3. С. 23–29. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/3202>
- Бондар О. В. Вплив війни на розвиток ринку зерна в Україні. *Інноваційна економіка: Науково-виробничий журнал*. 2023. №1. С. 118–124. URL: <https://inneco.org/index.php/inneco.ua/article/view/1151/1247>
- Хорошун О. Динаміка та тренди розвитку глобального ринку зернових. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 5–6 (78–79). С. 156–166. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/78-79/1120.pdf>
- Волощук Ю., Шедловська О. Стратегічні орієнтири розвитку ринку зерна. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2024. Випуск 1 (42). URL: https://journals.pdu.khmelnitskiy.ua/index.php/podilian_bulletin/article/view/316/279
- Savchuk I. Ukraine's grain economy in the context of Russia's full-scale invasion. *Polish Geographical Journal*. 2025. № 96 (2). pp: 217–234. DOI: <https://doi.org/10.12657/czageo-96-09>
- Філюк Г., Кучин С. Ринок зерна України: вплив внутрішніх факторів на пропозицію та продовольчу безпеку. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 3 (285). С. 221–229. DOI: [10.32752/1993-6788-2025-1-285-221-229](https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-285-221-229)
- Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2013-2024 рр. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
- Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey, December 2022. FAO. DOI: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>
- Мануїлов О. Україна в 2024 році експортувала зерна на \$9,4 млрд. Фізичний обсяг – другий після рекордного 2019-го. URL: <https://forbes.ua/news/ukraine-v-2024-rotsi-eksportovala-zerna-na-94-mlrd-tse-drugiy-rezultat-pislya-rekordnogo-2019-go-13012025-26239>
- Індекси фізичного обсягу, середніх цін та умов торгівлі у зовнішній торгівлі України зерном у 2013–2024 рр. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

11. Попит на українську пшеницю серед експортерів високий. URL: <https://superagronom.com/news/20002-popit-na-ukrayinsku-pshenitsyu-sered-eksporteriv-visokiy>
12. Український агросектор у 2024 році: виклики, тенденції та перспективи. URL: <https://agroelita.info/ukrainskyu-ahrosektor-u-2024-rotsi-vyklyky-tendentsii-ta-perspektyvy/>
13. Ігнатюк А. Галузеві ринки: теорія, практика, напрями регулювання: монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2010. 465 с.
14. ТОП-10 найбільших агроекспортерів в сезоні 2022/23. URL: <https://agoreview.com/content/top-10-najbilshyh-agroeksporteriv-v-sezoni-2022-23/>
15. Рейтинг найбільших експортерів зерна з України 2023/24. URL: <http://shareupotential.com/ru/BE/ukrainian-zerno-krupneishie-exportery-2024.html>
16. Про захист економічної конкуренції. Закон України від 11 січня 2001 року № 2210-III (поточна редакція від 16.05.2024). Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>
17. МХП – це міжнародна компанія у сфері харчових та агротехнологій. URL: <https://mhp.com.ua/uk/pro-kompaniiu>
18. “Astarta” exported 1.26 mln tons of agricultural products to 46 countries. URL: https://open4business.com.ua/en/astarta-exported-1-26-mln-tons-of-agricultural-products-to-46-countries/?utm_source=chatgpt.com
19. Китай у березні майже зупинив імпорт зерна з України та ЄС. URL: <https://tripoli.land.ua/news/kitay-v-marte-pochti-ostanovil-import-zerna-iz-ukrainy-i-es>
20. 29 країн підтримали третій раунд Grain from Ukraine. URL: <https://www.agravery.com/uk/posts/show/29-krain-pidtrimali-tretij-raund-grain-from-ukraine>

References:

1. Zhybak M., Khrystenko H. (2024) Rynok zerna v Ukraini: tsinova sytuatsiia ta problemy rozvytku v umovakh viiny [The Grain Market in Ukraine: Price Situation and Problems of Development in the Conditions of War]. *Ahrosvit : naukovo-praktychnyi zhurnal*. no. 3, pp. 23–29. Available at: <https://nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/3202>
2. Bondar O. V. (2023) Vplyv viiny na rozvytok rynku zerna v Ukraini [The Impact of the War on the Development of the Grain Market in Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika: Naukovo-vyrobnychiy zhurnal*. no. 1, pp. 118–124. Available at: <https://inneco.org/index.php/inneco/article/view/1151/1247>
3. Khoroshun O. (2022) Dynamika ta trendy rozvytku hlobalnoho rynku zernovykh [The Dynamics and the Trends in the Development of the Global Grain Market]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 5–6 (78–79), pp. 156–166. Available at: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/78-79/1120.pdf>
4. Voloshchuk Yu ta Shedlovska O. (2024) Stratehichni oriientyry rozvytku rynku zerna [The Strategic Guidelines for Grain Market Development]. *Podilskyi visnyk: silske hospodarstvo, tekhnika, ekonomika*, vol. 1 (42). Available at: https://journals.pdu.khmelnitskiy.ua/index.php/podilian_bulletin/article/view/316/279
5. Savchuk I. (2025) Ukraines grain economy in the context of Russias full-scale invasion. *Polish Geographical Journal*. no. 96 (2), pp. 217–234. DOI: <https://doi.org/10.12657/czageo-96-09>
6. Fyliuk H., Kuchyn S. (2025) Rynok zerna Ukrainy: vplyv vnutrishnikh faktoriv na propozytsiiu ta prodovolchu bezpeku [The Ukrainian Grain Market: Influence of Internal Factors on Supply and Food Security]. *Aktualni problemy ekonomiky.*, no. 3 (285), pp. 221–229. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-285-221-229>.
7. Tovarna struktura zovnishnoi torhivli za 2013-2024 rr. [The Commodity Structure of Foreign Trade for 2013–2024]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua>
8. Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey, December 2022. FAO. DOI: <https://doi.org/10.4060/cc3311en>
9. Manuilov O. (2025) Ukraina v 2024 rotsi eksportovala zerna na \$9,4 mlrd. Fizychni obsiah – druhy pislia rekordnoho 2019-ho. [In 2024, Ukraine exported grain worth \$9.4 billion. The physical volume was the second highest after the record year of 2019]. Available at: <https://forbes.ua/news/ukraina-v-2024-rotsi-eksportovala-zerna-na-94-mlrd-tse-drugiy-rezultat-pislya-rekordnoho-2019-go-13012025-26239>
10. Indeksy fizychnoho obsiahu, serednikh tsin ta umov torhivli u zovnishnii torhivli Ukrainy zernom u 2013-2024 rr. [The Indices of physical volume, average prices and terms of trade in Ukraine's foreign grain trade in 2013-2024.]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
11. Popyt na ukrainsku pshenytsiu sered eksporteriv vysokiy [The Demand wheat among exporters is high for Ukrainian]. Available at: <https://superagronom.com/news/20002-popit-na-ukrayinsku-pshenitsyu-sered-eksporteriv-visokiy>
12. Ukrainskyi ahrosektor u 2024 rotsi: vyklyky, tendentsii ta perspektyvy [The Ukrainian agricultural sector in 2024: challenges, trends and prospects]. Available at: <https://agroelita.info/ukrainskyu-ahrosektor-u-2024-rotsi-vyklyky-tendentsii-ta-perspektyvy/>
13. Ihnatiuk A. (2010) Haluzevi rynky: teoriia, praktyka, napriamy rehuliuвання: [monohrafiia] [The Sectoral Markets: Theory, Practice, and Regulatory Approaches]. Kyiv : NNTs IAE. 465 p.
14. TOP-10 naibilshykh ahroeksporteriv v sezoni 2022/23 [TOP-10 largest agricultural exporters in the season 2022/23]. Available at: <https://agoreview.com/content/top-10-najbilshyh-agroeksporteriv-v-sezoni-2022-23/>
15. Reitynh naibilshykh eksporteriv zerna z Ukrainy 2023/24 [The Rating of the largest grain exporters from Ukraine 2023/24]. Available at: <http://shareupotential.com/ru/BE/ukrainian-zerno-krupneishie-exportery-2024.html>
16. Pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsii [On the protection of economic competition]. Zakon Ukrainy vid 11 sichnia 2001 roku №2210-III (potocna redaktsiia vid 16.05.2024). Art. 12. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>
17. МКХП – tse mizhnarodna kompaniia u sferi kharchovykh ta ahrotekhnolohii [«MHP» is an international food and agro-technology company]. Available at: <https://mhp.com.ua/uk/pro-kompaniiu>
18. “Astarta” exported 1.26 mln tons of agricultural products to 46 countries. Available at: https://open4business.com.ua/en/astarta-exported-1-26-mln-tons-of-agricultural-products-to-46-countries/?utm_source=chatgpt.com
19. Kytai u berezni maizhe zupynyv import zerna z Ukrainy ta YeS [China almost halted grain imports from Ukraine and the EU in March]. Available at: <https://tripoli.land.ua/news/kitay-v-marte-pochti-ostanovil-import-zerna-iz-ukrainy-i-es>
20. 29 krain pidtrymaly tretii raund Grain from Ukraine [29 countries supported the third round of Grain from Ukraine]. Available at: <https://www.agravery.com/uk/posts/show/29-krain-pidtrimali-tretij-raund-grain-from-ukraine>